

Norite dirbti kitoje ES valstybėje
narėje?

Sužinokite savo teises!

Europos Komisija

Norite dirbti kitoje ES valstybėje narėje?

Sužinokite savo teises!

Europos Komisija

Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinis direktoratas
E.3 padalinys

Rankraštis parengtas 2006 m. gegužės mėn.

Šio leidinio turinys nebūtinai atspindi Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinio direktorato nuomonę ar poziciją.

Norėdami gauti Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinio direktorato elektroninį informacinį biuletinį „ESmail“, rašykite el. pašto adresu empl-esmail@ec.europa.eu. Šis informacinis biuletenis leidžiamas reguliariai anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis.

***Europe Direct – tai paslauga, padėsianti Jums rasti atsakymus
į klausimus apie Europos Sąjungą***

**Informacija teikiama nemokamai telefonu (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Kai kurie mobiliojo ryšio operatoriai neteikia paslaugos skambinti 00 800 numeriu arba šie skambučiai yra mokami.

Daug papildomos informacijos apie Europos Sąjungą yra internete. Ji pasiekama per EUROPA serverį (<http://europa.eu>).

Kataloguotų duomenų galima rasti šio leidinio pabaigoje.

Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2007

ISBN 92-79-01890-6

© Europos Bendrijos, 2006
Leidžiama dauginti, nurodžius šaltinį.

Printed in Belgium

SPAUSDINTA BALTAME POPIERIUJE, BLUKINTAME NENAUDOJANT CHLORO

Turinys

Įvadas	5
Bendrijos nuostatos dėl laisvo darbuotojų judėjimo	7
1. Ar nuostatos dėl laisvo darbuotojų judėjimo taikomos ir man? Ar aš esu darbuotojas, kuriam taikomas EB sutarties 39 straipsnis?	7
2. Kokių teisių suteikia laisvas darbuotojų judėjimas?	8
3. Kuriose šalyse galiu remtis nuostatomis dėl laisvo darbuotojų judėjimo?	9
4. Kokia komandiruojujų darbuotojų padėtis?	10
Galimybė įsidarbinti	11
5. Kaip ieškoti darbo kitoje šalyje?	11
6. Ar aš turiu teisę laisvai įsidarbinti?	12
7. Ar pripažįstama kitoje valstybėje narėje įgyta profesinė kvalifikacija?	12
8. Ką daryti, jeigu noriu dirbti kitos valstybės narės valstybiniame sektoriuje?	13
Vienodas požiūris	15
9. Kokios yra mano teisės, palyginti su priimančiosios valstybės narės piliečių teisėmis?	15
10. Kokios yra socialinės lengvatos?	15
11. Kokios yra mokesčių lengvatos?	16
12. Ar turiu kitų teisių, susijusių su vienuodu požiūriu?	16
13. Kokia yra mano padėtis, jeigu dirbu vienoje valstybėje narėje, o gyvenu kitoje?	16
Teisė įvažiuoti į šalį ir joje gyventi	17
14. Kokius formalumus privaloma atlikti išvykstant dirbti į kitą šalį ir norint joje gyventi?	17
15. Kas atsitinka, jeigu aš tampa bedarbiu arba dalyvauju profesinio rengimo kursuose priimančiojoje valstybėje narėje?	18
16. Kas atsitinka ilgai gyvenant priimančiojoje valstybėje narėje?	18
17. Ar man yra taikoma kokių nors įvažiavimo į priimančiąją valstybę narę ir gyvenimo joje apribojimų?	19

Šeimos nariai	21
18. Kurie mano šeimos nariai gali atvykti pas mane į priimančiąją valstybę narę arba vykti į ją kartu?	21
19. Kokius administracinius formalumus jie privalo atlikti, kad galėtų įvažiuoti į priimančiąją valstybę narę ir joje gyventi?	22
20. Ar jie taip pat turi teisę nuolatos gyventi šalyje?	23
21. Jeigu aš išsiskirsiu (taip pat jeigu bus anuliuota santuoka arba nutraukta registruota partnerystė), mirsiu arba išvyksiu į kitą šalį, ar mano šeimos nariai galės likti priimančiojoje valstybėje narėje?	23
22. Kokių dar teisių turi mano šeimos nariai? Ar jie irgi gali dirbti priimančiojoje šalyje?	25
ES plėtra. Pereinamojo laikotarpio priemonės	27
23. Kokios yra pereinamojo laikotarpio priemonės?	27
24. Kiek laiko bus taikomos pereinamojo laikotarpio priemonės?	28
25. Kas įvyks po tolesnės ES plėtros – Rumunijos ir Bulgarijos įstojimo?	29
Trečiųjų šalių piliečiai	31
26. Kokia yra trečiųjų šalių piliečių padėtis? Ar jie taip pat turi laisvo judėjimo teisę ir teisę į vienodą požiūrį?	31
Socialinė apsauga	33
27. Ar mano teisė į socialinę apsaugą išlieka, persikėlus dirbti į kitą šalį?	33
Kaip užsitikrinti savo teises	35
28. Ką daryti, jeigu nacionalinės valdžios institucijos arba mano darbdavys neatsižvelgia į mano, kaip darbuotojo migranto, teises? ...	35
29. Koks yra Europos Bendrijų Teisingumo Teismo vaidmuo?	36
30. Ar aš galiu kreiptis į Europos Teisingumo Teismą?	36
Informacijos šaltiniai	39

Ivadas

Laisvas asmenų judėjimas yra viena iš pagrindinių laisvių, kurią užtikrina Bendrijos teisė. ES piliečiai gali išvykti į kitą valstybę narę dirbti arba studijuoti, teikti paslaugų ar jomis naudotis, įsteigti ten bendrovę, įsikurti išėję į pensiją arba, jei yra ekonomiškai neaktyvūs, tiesiog gyventi.

Šiame vadove apibrėžiamas teisinis statusas **tik tų asmenų, kurie migruoja Europos Sąjungoje profesiniais tikslais**. Informacija apie jūsų, kaip migruojančio darbuotojo, teises pateikiama lengvai suprantama klausimų ir atsakymų forma.

Norite įsidarbinti kitoje valstybėje narėje? Jau dirbate kitoje valstybėje narėje ir norite žinoti, kokios Jūsų teisės, palyginti su tos šalies darbuotojų teisėmis? Kas bus, jeigu dirbsite vienoje šalyje, o gyvensite kitoje? Šis vadovas padės rasti atsakymus į šiuos ir į daugelį kitų klausimų.

Šis vadovas skelbiamas Europos darbuotojų judumo metais (2006), siekiant informuoti ES piliečius ir padėti jiems geriau suvokti darbo kitoje šalyje teikiamus privalumus.

2006-iejį – Europos darbuotojų
mobilumo metai

Bendrijos nuostatos dėl laisvo darbuotojų judėjimo

Laisvas darbuotojų judėjimas vyksta nuo 1957 m. – Europos bendrijos sukūrimo. Laisvo judėjimo nuostata yra įtvirtinta EB sutarties 39 straipsnyje ir išplėta antriniuose teisės aktuose, visų pirma:

- Reglamente (EEB) Nr. 1612/68¹;
- Direktyvoje 2004/38/EB². Šioje direktyvoje nurodyta ES pilietybės suteikiamos teisės, konsoliduoti ir patikslinti ankstesni teisės aktai, susiję su laisvu asmenų – taip pat ir darbuotojų – judėjimu. Direktyva įsigaliojo 2006 m. balandžio 30 d.

Šioje brošiūroje daugiausia minimos šiuose dvejuose teisės aktuose nustatytos taisyklės.

Yra ir kitų Bendrijos nuostatų, reglamentuojančių darbuotojams migrantams labai svarbius dalykus, pvz., kvalifikacijos ir diplomų pripažinimą³ bei socialinės apsaugos teises⁴. Šiėdu klausimai taip pat bus trumpai aptarti.

Svarbų vaidmenį aiškinant bei plėtojant šios laisvės sampratą ir reikšmę atlieka Europos Teisingumo Teismas. Todėl šiame vadove bus kalbama apie teismo praktiką⁵.

1. Ar nuostatos dėl laisvo darbuotojų judėjimo taikomos ir man? Ar aš esu darbuotojas, kuriam taikomas EB sutarties 39 straipsnis?

Bendrijos nuostatos dėl laisvo darbuotojų judėjimo taikomos *darbuotojams migrantams*, t. y. taikomos ir jums, jeigu esate vienos iš Europos Sąjungos valstybių narių arba Europos ekonominės erdvės šalių (žr. 3 klausimą) pilie-

¹ 1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1612/68 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje, OL L 257, 1968 10 19.

² 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, OL L 158, 2004 4 30.

³ http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/index_en.htm

⁴ http://ec.europa.eu/employment_social/social_security_schemes/index_en.htm.

⁵ Išsamesnės informacijos apie EB Teisingumo Teismo praktiką, susijusią su laisvu darbuotojų judėjimu, rasite Komisijos komunikate „Laisvas darbuotojų judėjimas: kaip maksimaliai išnaudoti jo teikiamą naudą ir galimybes“, COM(2002) 694 galutinis, 2002 12 11, http://ec.europa.eu/employment_social/free_movement/docs_en.htm.

tis ir persikeliate iš savo kilmės šalies į kitą valstybę narę (*priimančiąją valstybę narę*) dirbti. Šiomis nuostatomis taip pat galite remtis grįždamas į savo kilmės šalį, pasinaudojęs laisvo judėjimo teise. Tačiau jei šia teise nesate naudojęsis, šios nuostatos Jums taikomos nebus.

Europos Teisingumo Teismo praktikoje darbuotojas yra apibrėžiamas kaip asmuo, kuris: i) dirba tikrą ir veiksmingą darbą; ii) dirba šį darbą vadovaujamas kito asmens; iii) už šį darbą jam mokamas atlyginimas. Šis apibrėžimas yra labai platus: į jį įeina, pavyzdžiui, 10 val. per savaitę dirbantis asmuo, stažuotojas, asmuo, kurio atlyginimas yra mažesnis už minimalų gyvenimo lygį, nustatytą priimančiojoje valstybėje narėje, arba už minimalų darbo užmokesčių, ir t. t. Darbuotojais laikomi valstybės tarnautojai ir viešojo sektoriaus darbuotojai, taip pat sportininkai, užsiimantys veikla pagal darbo sutartį.

Jeigu esate savarankiškai dirbantis asmuo, studentas, pensininkas ar ekonomiškai neaktyvus asmuo, jums bus taikomos kitos EB teisės nuostatos⁶.

2. Kokių teisių suteikia laisvas darbuotojų judėjimas?

Iš esmės laisvas darbuotojų judėjimas jums suteikia:

- teisę ieškotis darbo kitoje valstybėje narėje;
- teisę dirbti kitoje valstybėje narėje;
- teisę gyventi kitoje valstybėje narėje tada, kai joje dirbate;
- teisę gyventi joje kartu su šeima;
- teisę pasilikti toje valstybėje narėje, kurioje dirbate;
- teisę būti vertinamam taip pat, kaip ir priimančiosios valstybės narės piliečiai, dėl galimybių įsidarbinti, darbo sąlygų ir visų kitų lengvatų, galinčių palengvinti jūsų integraciją toje šalyje.

⁶ Daugiau bendros informacijos apie laisvą asmenų judėjimą rasite internete.

Paslaugų teikimas ir savarankiškai dirbantys asmenys:

http://ec.europa.eu/internal_market/services/index_en.htm.

Studentai: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_lt.html.

Bendroji informacija apie laisvą ES piliečių judėjimą:

http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/citizenship/movement/fsj_citizenship_movement_en.htm

ir http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/citizenship/fsj_citizenship_intro_en.htm.

3. Kuriose šalyse galiu remtis nuostatomis dėl laisvo darbuotojų judėjimo?

Bendrijos nuostatomis dėl laisvo darbuotojų judėjimo galite remtis visose 25 Europos Sąjungos valstybėse narėse. Tai yra šios šalys:

Airija	Jungtinė Karalystė	Prancūzija
Austrija	Kipras	Slovakija*
Belgija	Latvija*	Slovėnija*
Čekija*	Lenkija*	Suomija
Danija	Lietuva*	Švedija
Estija*	Liuksemburgas	Vengrija*
Graikija	Malta	Vokietija
Ispanija	Nyderlandai	
Italija	Portugalija	

Laisvas darbuotojų judėjimas taip pat iš esmės galioja Europos ekonominės erdvės šalyse: Islandijoje, Lichtenšteine ir Norvegijoje⁷.

Šiame vadove žodžiais „šalis“, „valstybė“ ar „valstybė narė“ visada vadinamos **28 minėtosioms valstybėms**. Visos kitos valstybės čia vadinamos „trečiosiomis šalimis“.

Remiantis Stojimo sutartyje išdėstytomis pereinamojo laikotarpio nuostatomis, aštuonioms iš dešimties valstybių narių, įstojusių į Europos Sąjungą 2004 m. gegužės 1 d. (šalys, pažymėtos žvaigždute), taikomi **tam tikri patekimo į darbo rinką apribojimai**. Daugiau informacijos rasite skyriuje „ES plėtra. Pereinamojo laikotarpio priemonės“ ir specialiaame Europos Komisijos paskelbtame vadove⁸.

⁷ Šiose šalyse gali būti tam tikrų Direktyvos 2004/38/EB nuostatų taikymo išimčių dėl teisės gyventi valstybių narių teritorijoje.

⁸ Vadovas „Laisvas darbuotojų judėjimas į naujas valstybes nares ir iš jų: kaip tai bus taikoma praktikoje?“ Jį rasite šiuo interneto adresu:

http://ec.europa.eu/employment_social/free_movement/docs/pr.lt.pdf

4. Kokia komandiruojujų darbuotojų padėtis?

Komandiruojujų darbuotojų padėtis skirtinga. Kitaip negu darbuotojai migrantai, komandiruotieji darbuotojai yra siunčiami į kitą šalį atlikti darbo ir, įvykdę savo užduotį, grįžta į savo kilmės šalį, taip ir neįsilieję į priimančiosios valstybės narės darbo rinką. Dėl išskirtinės šių darbuotojų padėties buvo priimta direktyva, kurioje buvo nustatytos minimalios darbuotojų apsaugos, kurią priimančiojoje šalyje turi užtikrinti darbdaviai, siunčiantys savo darbuotojus ten atlikti laikino darbo, pagrindinės privalomosios taisyklės⁹.

⁹ 1996 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/71/EB dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje:

http://ec.europa.eu/employment_social/labour_law/postingofworkers_en.htm.

Galimybė įsidarbinti

5. Kaip ieškoti darbo kitoje šalyje?

Jeigu esate ES valstybės narės pilietis, turite teisę ieškoti darbo kitoje valstybėje narėje. Nacionalinės įdarbinimo tarnybos padės jums taip pat, kaip padeda savo šalies piliečiams.

Jeigu esate darbo ieškantis asmuo, pagal Teisingumo Teismo praktiką galite gyventi priimančiojoje valstybėje narėje „pagrįstą laikotarpį, pakankamą, kad galėtumėte susipažinti su darbo pasiūlymais ir imtis įsidarbinti reikalingų veiksmų“. Šiam laikotarpiui pasibaigus, jūsų negalima išsiųsti iš šalies, jei įrodote, kad vis dar ieškote darbo ir turite galimybių įsidarbinti (pavyzdžiui, turite suplanuotų pokalbių su darbdaviais).

Dėl nesėkmingų pokyčių Europos Teisingumo Teismo praktikoje darbo ieškantys asmenys gali naudotis tam tikromis finansinėmis lengvatomis tokiomis pat sąlygomis, kaip ir priimančiosios valstybės narės piliečiai, bet prieš suteikiant tokią lengvatą gali būti privaloma nustatyti, kad darbo ieškantis asmuo yra užmezgęs „tikrą ryšį“ su šios valstybės darbo rinka. Pavyzdžiui, gali būti reikalaujama visų pirma įrodyti, kad darbo ieškantis asmuo pagrįstą laikotarpį iš tiesų ieškojo darbo šioje valstybėje narėje¹⁰.

Europos profesinio judumo portale (EURES¹¹) rasite naudingos informacijos apie galimybes įsidarbinti Europos ekonominėje erdvėje. Čia yra informacijos apie taisykles ir procedūras, susijusias su įsidarbinimu valstybėse narėse, taip pat praktinių žinių apie gyvenimo ir darbo jose sąlygas (pragyvenimo išlaidos, mokesčiai, socialinės teisės, darbuotojų paklausa įvairiuose sektoriuose). EURES taip pat yra didžiulė laisvų darbo vietų kitose šalyse duomenų bazė. Apsilankykite ir EUROPASS tinklavietėje¹² – čia sužinosite, kaip padaryti, kad jūsų įgūdžiai ir kvalifikacija būtų aiškiai ir lengvai suprantami visoje Europoje.

¹⁰ Žr. 2004 m. kovo 23 d. EB Teisingumo Teismo sprendimą byloje C-138/02, Collins.

¹¹ <http://ec.europa.eu/eures/>

¹² <http://europass.cedefop.europa.eu/>

6. Ar aš turiu teisę laisvai įsidarbinti?

Jūs turite teisę įsidarbinti kitoje valstybėje narėje tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip ir tos šalies piliečiai, ir nebūti diskriminuojamas dėl savo pilietybės.

Išimtis taikoma įsidarbinant kai kuriuose valstybinio sektoriaus posteose. Čia gali būti keliamas reikalavimas turėti konkrečios valstybės narės pilietybę (žr. 8 klausimą).

Kita išimtis susijusi su kalbos mokėjimu. Tam tikro kalbos mokėjimo lygio reikalavimas gali būti privalomas, jeigu yra pagrįstas ir jei toks kalbos mokėjimas yra būtinas konkrečiam darbui atlikti. Pavyzdžiui, toks atvejis galėtų pasitaikyti dirbant kitos valstybės narės švietimo sistemoje. Taigi tam tikras kalbinių gebėjimų lygis gali būti privalomas, tačiau darbdaviai negali reikalauti, kad potencialus darbuotojas kaip įrodymą pateiktų tam tikrą konkrečią kvalifikaciją. Nors darbinantis kai kuriose darbo vietose gali būti keliamas aukšto lygio kalbos mokėjimo reikalavimas (laikantis konkrečių griežtų sąlygų), negali būti reikalaujama, kad ši kalba būtų darbuotojo gimtoji kalba.

Iš darbuotojo negali būti reikalaujama turėti darbo leidimą. Tačiau kai kurių valstybių narių, įstojusių į ES 2004 m. gegužės 1 d., piliečiams taikomi tam tikri patekimo į darbo rinką apribojimai. Praktiškai šie apribojimai gali reikšti, kad jūs privalėsite gauti leidimą dirbti (žr. skyrių „ES plėtra. Pereinamojo laikotarpio priemonės“).

7. Ar pripažįstama kitoje valstybėje narėje įgyta profesinė kvalifikacija?

ES taikoma bendra kvalifikacijos ir diplomų pripažinimo sistema. Jeigu esate visiškai kvalifikuotas verstis reglamentuojamąja profesija (t. y. profesija, kuria negalima verstis neturint specialios profesinės kvalifikacijos) kurioje nors valstybėje narėje, jūsų kvalifikacija gali būti pripažinta ir kitoje valstybėje narėje. Tačiau jeigu profesinis mokymas arba tam tikros profesinės veiklos sritis šiose valstybėse narėse labai skiriasi, priimančioji valstybė narė gali pareikalauti, kad jums būtų taikomas adaptacijos laikotarpis arba kad išlaikytumėte profesinio tinkamumo testą. Paprastai norimą variantą galite pasirinkti pats. Automatiškai pripažįstami tik nedaugelio profesijų diplomai¹³.

¹³ Daugiau informacijos apie Bendrijos kvalifikacijos pripažinimo taisykles rasite šiame tinklalapyje: http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/index_en.htm.

2005 m. rugsėjo mėn.¹⁴ buvo priimta nauja direktyva dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo. Ja siekta esamas taisykles padaryti aiškesnes ir paprastesnes, kad kvalifikuotų asmenų judėjimas valstybėse narėse būtų laisvesnis.

8. Ką daryti, jeigu noriu dirbti kitos valstybės narės valstybiniame sektoriuje?

Kaip jau minėta, valstybės tarnautojai ir viešojo sektoriaus darbuotojai taip pat laikomi darbuotojais – tai reiškia, kad ir jiems taikomos laisvo judėjimo taisyklės ir vienodo požiūrio principas.

Tačiau **galimybei įsidarbinti valstybiniame sektoriuje** taikoma viena išimtis: jeigu tam tikra pareigybė yra susijusi su valstybinių įgaliojimų vykdymu ir atsakomybe už valstybės bendrųjų interesų apsaugą, gali būti, kad ją bus leidžiama užimti tik priimančiosios valstybės narės piliečiams. Tai būtų darbas tam tikrose valdžios ir kitose valstybinėse institucijose – ginkluotoseiosios pajėgose, policijoje ir kitose viešosios tvarkos palaikymo pajėgose, teismuose, mokesčių įstaigose arba diplomatinuose korpusuose. Tačiau ne visos šių sričių pareigybės susijusios su valstybinių įgaliojimų vykdymu ir atsakomybe už bendrųjų valstybės interesų saugumą. Taigi šie kriterijai turi būti įvertinami kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į konkrečios pareigybės užduotis ir atsakomybę.

ES piliečiai turi teisę dalyvauti įdarbinimo konkursuose viešojo sektoriaus pareigoms eiti, išskyrus minėtąją išimtį.

Jeigu jūs įsidarbinote viešajame sektoriuje, galimybės dirbti ir darbo sąlygų atžvilgiu jūsų nevalia vertinti kitaip negu tos šalies piliečių. Pavyzdžiui, jeigu profesinę patirtį, kurią įmanoma palyginti, įgijote kitos valstybės narės valstybiniame sektoriuje, į šią patirtį privaloma atsižvelgti taip pat, kaip būtų atsižvelgiama į priimančiojoje valstybėje narėje įgytą profesinę patirtį¹⁵.

¹⁴ 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo, OL L 255, 2005 9 30. Ši direktyva turi būti perkelta į valstybių narių nacionalinę teisę iki 2007 m. spalio mėn.

¹⁵ Daugiau informacijos apie klausimus, susijusius su viešuoju sektoriumi, rasite Komisijos komunikate „Laisvas darbuotojų judėjimas: kaip maksimaliai išnaudoti jo teikiamą naudą ir galimybes“, COM(2002) 694 galutinis, 2002 12 11:

http://ec.europa.eu/employment_social/free_movement/docs_en.htm.

2006-iejį – Europos darbuotojų
mobilumo metai

Vienodas požiūris

9. Kokios yra mano teisės, palyginti su priimančiosios valstybės narės piliečių teisėmis?

Jeigu esate darbuotojas migrantas, jus privaloma vertinti visiškai taip pat kaip jūsų bendradarbius – šalies, kurioje dirbate, piliečius. Jūsų nevalia diskriminuoti dėl pilietybės. Vienodo požiūrio principas visų pirma turi būti taikomas:

- 1) dėl galimybės įsidarbinti (žr. 5 klausimą);
- 2) dėl visų darbo sąlygų, pavyzdžiui, dėl algos, atleidimo iš darbo ir grąžinimo į darbą;
- 3) dėl galimybės naudotis socialinėmis ir mokesčių lengvatomis.

Ši teisė nebūti diskriminuojamam dėl pilietybės taikoma ne tik atviros diskriminacijos, bet ir neutralių taisyklių atvejais. Šios taisyklės (išskyrus atvejus, kai jos yra objektyviai pateisinamos ir proporcingos siekiamam tikslui) gali labiau paveikti darbuotojus migrantus negu tos šalies darbuotojus, todėl kelia pirmiesiems didesnę pavojų atsidurti ypač nepalankioje padėtyje. Tai yra vadinamoji „netiesioginė diskriminacija“. Tokios diskriminacijos atvejų gali pasitaikyti, kai keliamos gyvenimo šalyje ar gyvenimo joje trukmės sąlygos.

10. Kokios yra socialinės lengvatos?

Teisingumo Teismas apibrėžė socialines lengvatas kaip visas tiek su darbo sutartimi susijusias, tiek su ja nesusijusias lengvatas, bendrai suteikiamas nacionaliniams darbuotojams vien dėl to, kad jie yra darbuotojai, arba dėl jų gyvenamosios vietos nacionalinėje teritorijoje, o šių lengvatų suteikimas darbuotojams, kurie yra kitų valstybių narių piliečiai, manoma, palengvintų tokių darbuotojų judėjimą Bendrijoje.

Socialinių lengvatų pavyzdžiai: naudojimosi viešuoju transportu mokesčių lengvatos didelėms šeimoms, pašalpos vaikams auginti, laidojimo išlaidų kompensavimas ir minimalaus gyvenimo lygio išmokos.

11. Kokios yra mokesčių lengvatos?

Darbuotojai migrantai turi teisę gauti tas pačias mokesčių lengvatas, kaip ir vietiniai darbuotojai. Pavyzdžiui, jeigu priimančioji valstybė narė leidžia mokėti mažesnius mokesčius asmenims, mokantiems įmokas į profesinių pensijų fondus ar apsidraudusiems privačiu ligos ar neįgalumo draudimu, tokias pat nuolaidas ji turi taikyti ir darbuotojams migrantams, mokantiems atitinkamas įmokas savo kilmės šalyje.

12. Ar turiu kitų teisių, susijusių su vienodu požiūriu?

Jus privaloma vertinti taip pat kaip priimančiosios valstybės narės piliečius dėl jūsų galimybės dalyvauti profesinio rengimo kursuose, tapti profesinių sąjungų nariu bei naudotis visomis narystės jose teisėmis ir dėl aprūpinimo būstu.

13. Kokia yra mano padėtis, jeigu dirbu vienoje valstybėje narėje, o gyvenu kitoje?

Jeigu esate pasienio darbuotojas, turite teisę į visas lengvatas, suteikiamas darbuotojams migrantams toje valstybėje narėje, kurioje dirbate. Taip pat turite teisę į vietiniams tos šalies darbuotojams suteikiamas socialines lengvatas netgi tuo atveju, jei negyvenate toje šalyje. Galite remtis savo teise būti vertinamas taip pat kaip tos šalies gyventojai tuomet, kai sprendžiami pajamų mokesčio klausimai. Pavyzdžiui, taisyklės, dėl kurių yra naudingiau būti apmokestinamiems kaip porai negu kaip vienam asmeniui, jums turi būti taikomos taip pat, kaip jos taikomos tokioje pačioje padėtyje esančioms poroms toje valstybėje narėje, kurioje dirbate. Negalima kelti sąlygos, kad abu sutuoktiniai gyventų toje valstybėje narėje, kurioje dirba.

Pasienio darbuotojams gali būti taikomos specialios taisyklės dėl tam tikrų socialinės apsaugos lengvatų¹⁶.

¹⁶ Daugiau informacijos rasite vadove „Bendrijos nuostatos dėl socialinės apsaugos: jūsų socialinės apsaugos teisės migruojant Europos Sąjungoje“ interneto adresu: http://ec.europa.eu/employment_social/publications/2005/ke6404022_lt.pdf

Teisė įvažiuoti į šalį ir joje gyventi

14. Kokius formalumus privaloma atlikti išvykstant dirbti į kitą šalį ir norint joje gyventi?

Kad **patektumėte** į priimančiosios valstybės narės teritoriją, Jums tereikia turėti galiojančią asmens tapatybės kortelę ar galiojantį pasą. Jei tikrinant kelionės dokumentų neturite, prieš išsiuntimą atgal jums turi būti suteikta galimybė per pagrįstą laikotarpį gauti šiuos dokumentus arba kitomis priemonėmis įrodyti savo tapatybę, pilietybę ir tai, kad turite laisvo judėjimo bei gyvenimo toje šalyje teisę.

Pagal naująją direktyvą dėl gyvenimo šalyje teisės, jeigu esate ES darbuotojas migrantas, jums nebereikės gauti leidimo gyventi toje valstybėje narėje, kurioje **gyvenate** įsidarbinimo tikslais – pakaks paprasčiausiai užsiregistruoti kompetentingose institucijose; registruotis būtina tik tuo atveju, jei priimančiojoje valstybėje narėje tai privaloma.

Tai, kokius formalumus turėsite atlikti, priklausys nuo *jūsų įsidarbinimo priimančiojoje valstybėje narėje trukmės*:

- jeigu numatote, kad jūsų darbas truks *trumpiau negu tris mėnesius*, jokių su gyvenamąja vieta susijusių formalumų atlikti nereikia. Tačiau nacionalinės valdžios institucijos gali reikalauti, kad pranešumėte apie savo buvimą šalies teritorijoje;
- jeigu darbas trunka *ilgiau negu tris mėnesius*, valstybė narė gali reikalauti, kad užsiregistruotumėte kompetentingoje institucijoje. Registracijai skirtas terminas negali būti trumpesnis kaip trys mėnesiai nuo atvykimo dienos. **Registracijos pažymėjimas** turėtų būti jums išduotas iškart pateikus galiojančią asmens tapatybės kortelę arba pasą ir darbdavio patvirtinimą apie jūsų įdarbinimą arba darbo pažymėjimą. Iš jūsų nevalia reikalauti jokių kitų dokumentų (pažymų, kuriose nurodomas atlyginimo dydis ir atsiskaitymai, mokėjimo už elektrą sąskaitų, gyvenamosios vietos, mokesčių pažymų ar kt.).

Neatlikus šių formalumų, jūsų atžvilgiu gali būti imtasi tam tikrų nediskriminacinių sankcijų. Vis dėlto pradėti dirbti galite dar prieš užsiregistruodamas.

Jūsų šeimos narių teisė įvažiuoti į šalį ir joje gyventi išsamiau aprašoma skyriuje „Šeimos nariai“.

15. Kas atsitinka, jeigu aš tampa bedarbiu arba dalyvauju profesinio rengimo kursuose priimančiojoje valstybėje narėje?

Jūs išlaikote darbuotojo statusą tokiais atvejais:

- jeigu esate tinkamai užregistruotas **priverstinis bedarbis**, išdirbęs daugiau negu vienerius metus, ir esate užregistruotas kaip darbo ieškantis asmuo atitinkamame įdarbinimo biure;
- jeigu esate tinkamai užregistruotas priverstinis bedarbis, išdirbęs pagal terminuotą darbo sutartį mažiau negu vienerius metus arba tapęs bedarbiu ne savo noru per pirmuosius dvylika mėnesių, ir esate užregistruotas kaip darbo ieškantis asmuo atitinkamame įdarbinimo biure. Tokiu atveju darbuotojo statusą išlaikote ne trumpiau kaip 6 mėnesius;
- jeigu dalyvaujate **profesinio rengimo kursuose**, tačiau tik tuo atveju, jei šie kursai yra susiję su jūsų ankstesniu darbu. Tačiau jeigu esate priverstinis bedarbis, šis profesinis rengimas nebūtinai turi būti susijęs su jūsų ankstesniu darbu;
- jeigu laikinai negalite dirbti dėl **ligos ar nelaimingo atsitikimo**.

„Išlaikyti“ darbuotojo statusą reiškia būti toliau laikomam darbuotoju ir kaip darbuotojui galėti naudotis gyvenimo šioje šalyje teise ir socialinėmis lengvatomis (žr. skyriaus „Vienodas požiūris“ 10 klausimą).

16. Kas atsitinka ilgai gyvenant priimančiojoje valstybėje narėje?

Jeigu priimančiojoje valstybėje narėje be pertraukos teisėtai išgyvenote *penkerius metus*¹⁷, įgyjate **teisę gyventi šioje šalyje nuolatos**. Jūsų pageidavimu priimančioji valstybė narė turėtų išduoti dokumentą, patvirtinantį, kad esate nuolatinis šios šalies gyventojas.

Įgytą teisę nuolatos gyventi šalyje galite prarasti tik tada, jei išvyksite iš šios šalies ilgesniam negu dvejų metų ištisiniam laikotarpiui.

¹⁷ Gyvenimo šalyje tęstinumui poveikio neturi laikini išvykimai, kurių bendra trukmė yra ne daugiau kaip 6 mėn. per metus, arba ilgesni išvykimai dėl privalomosios karinės tarnybos, arba vienas išvykimas ne ilgesniam kaip 12 mėnesių ištisiniam laikotarpiui dėl svarbių priežasčių, kaip antai: nėštumo ir gimdymo, sunkios ligos, studijų arba profesinio mokymo, arba komandiruotės į kitą valstybę narę ar trečiąją šalį.

Teisę nuolatos gyventi šalyje gali įgyti ir jūsų šeimos nariai (žr. 20 klausimą). Ši teisė jums ir jūsų šeimos nariams suteikia tvirtesnę statusą priimančiojoje valstybėje narėje. Jums nebebus keliama jokių naudojimosi teise gyventi šioje šalyje sąlygų, būsite vertinami iš esmės taip pat kaip ir tos šalies piliečiai. Taip pat būsite geriau apsaugoti nuo išsiuntimo iš šalies viešosios politikos ar visuomenės saugumo sumetimais.

Tam tikromis aplinkybėmis jūs (ir jūsų šeimos nariai, žr. 20 klausimą) galite įgyti šį statusą anksčiau:

- Jeigu nustojote dirbti dėl to, kad sulaukėte pensinio amžiaus (arba anksčiau išėjote į pensiją), ir jeigu priimančiojoje valstybėje narėje išdirbote ne trumpiau kaip pastaruosius dvylika mėnesių, o nuolat joje gyvenote ilgiau negu trejus metus.
- Jeigu nustojote dirbti dėl nuolatinio nedarbingumo ir jeigu gyvenote priimančiojoje valstybėje narėje ilgiau kaip dvejus metus. Jei toks nedarbingumas yra nelaimingo atsitikimo darbe ar profesinės ligos padarinys, gyvenimo šalyje trukmės reikalavimų nekeliama.
- Jeigu priimančiojoje valstybėje narėje be pertraukos išdirbote trejus metus nuolatos ten gyvendamas, o dabar dirbate kitoje valstybėje narėje, tačiau išlaikėte savo gyvenamąją vietą priimančiojoje valstybėje narėje, į kurią paprastai grįžtate kiekvieną dieną arba bent kartą per savaitę.

Jei minėtomis aplinkybėmis įgijote teisę nuolatos gyventi šalyje, jūsų šeimos nariai, gyvenantys su jumis priimančiojoje valstybėje narėje, taip pat turės teisę nuolatos gyventi šioje šalyje.

17. Ar man yra taikoma kokių nors įvažiavimo į priimančiąją valstybę narę ir gyvenimo joje apribojimų?

Jūsų teisė gyventi valstybėje narėje gali būti panaikinta, jei nebesate darbuotojas arba prarandate šį statusą ir neatitinkate sąlygų, kuriomis remiantis pagal Bendrijos teisę jums būtų suteikiama teisė gyventi šioje šalyje (t. y. kaip ekonomiškai neaktyviam asmeniui, studentui ar kt.).

Be to, jūsų teisė įvažiuoti į kitą valstybę narę ir gyventi joje kaip darbuotojui gali būti apribota tik dėl viešosios politikos, visuomenės saugumo ir visuomenės sveikatos priežasčių. Tokios priežastys turi būti proporcingos ir grindžiamos tik jūsų asmeniniu elgesiu, jeigu jis keltų tikrą, akivaizdų ir gana rimtą pavo-

jų kuriam nors iš pagrindinių visuomenės interesų. Pavyzdžiui, ankstesnis teistumas pats savaime nėra pakankama priežastis, kad jūsų atžvilgiu būtų galima imtis šių priemonių. Taip pat ir asmens tapatybės kortelės, su kuria jūs įvažiuote į šios valstybės teritoriją, galiojimo pabaiga nėra pateisinama išsiuntimo iš šalies priežastis. Priemonės dėl visuomenės sveikatos gali būti taikomos tik Direktyvoje 2004/38/EB minimų ligų atvejais.

Jus privalo raštu informuoti apie bet kokius dėl šių priežasčių priimtus jums nepalankius sprendimus taip, kad aiškiai suvoktumėte šių sprendimų turinį ir jų pasekmes jums. Jums turi būti suteikta galimybė pasinaudoti nacionaliniu lygmeniu prieinamomis teisinės gynybos priemonėmis.

Jūsų šeimos narių įvažiavimui į šalį ir gyvenimui joje taikomos tos pačios taisyklės.

Šeimos nariai

18. Kurie mano šeimos nariai gali atvykti pas mane į priimančiąją valstybę narę arba vykti į ją kartu?

Teisę gyventi su jumis priimančiojoje valstybėje narėje turi šie šeimos nariai (pilietybė nesvarbu):

- **jūsų sutuoktinis (-ė);**
- **jūsų partneris (-ė)**, su kuriuo (-ia) esate sudaręs (-iusi) **registruotos partnerystės sutartį** kurioje nors valstybėje narėje, tačiau tik tuo atveju, jei priimančiosios valstybės narės aktuose registruota partnerystė laikoma lygiaverte santuokai, ir laikantis priimančiosios valstybės narės nustatytų sąlygų;
- jūsų **palikuonys** ir jūsų sutuoktinio (-ės) ar registruoto (-os) partnerio (-ės) palikuonys, **jaunesni negu 21 metų**, arba **išlaikytiniai**;
- **jūsų** ir jūsų sutuoktinio (-ės) ar registruoto (-os) partnerio (-ės) **išlaikomi giminaičiai pagal tiesiąją aukštutinę liniją**.

Valstybės narės taip pat privalo sudaryti palankias sąlygas įvažiuoti ir gyventi šalyje tokiems asmenims:

- kitiems šeimos nariams, kurie yra jūsų išlaikytiniai arba jūsų namų ūkio nariai arba kuriems dėl rimtų sveikatos sutrikimų yra būtina asmeninė jūsų priežiūra, ir
- partneriams, su kuriais palaikote ilgalaikius santykius, jei šie yra tinkamai patvirtinti¹⁸.

Šis reikalavimas įpareigoja priimančiosios valstybės narės valdžios institucijas išsamiai išnagrinėti asmenines aplinkybes ir pagrįsti bet kokį galimą draudimą šiems asmenims įvažiuoti ar gyventi šalyje. Vis dėlto valstybės narės nėra įpareigosotos automatiškai suteikti jiems gyvenimo šalyje teisę.

¹⁸ Tai gali būti įvairūs variantai: santuoka tarp tos pačios lyties partnerių, registruota partnerystė, kitos teisinės partnerystės formos ar gyvenimas kartu nesusituokus.

19. Kokius administracinius formalumus jie privalo atlikti, kad galėtų įvažiuoti į priimančiąją valstybę narę ir joje gyventi?

Jei jūsų šeimos nariai yra Europos Sąjungos piliečiai, jie gali **įvažiuoti** į priimančiosios valstybės narės teritoriją pateikę asmens tapatybės kortelę arba pasą. Jeigu jie yra trečiosios šalies piliečiai, privalo pateikti galiojantį pasą ir kai kuriais atvejais įvažiavimo vizą¹⁹. Tačiau jei jie neturi pasiėmę reikalingų kelionės dokumentų ar vizų, prieš atsisakant išileisti juos į šalį privalo būti suteikta galimybė gauti šiuos dokumentus per pagrįstą laikotarpį ar kitomis priemonėmis įrodyti, kad jie turi laisvo judėjimo ir gyvenimo toje šalyje teisę.

Valstybės narės turėtų sudaryti darbuotojo šeimos nariams visas reikiamas sąlygas gauti vizas, kurios turėtų būti nemokamos. Vizos turėtų būti išduodamos skubos tvarka. Jei jūsų šeimos narys jau turi valstybės narės išduotą leidimo gyventi šalyje kortelę (žr. toliau), reikalavimas turėti vizą neturi būti taikomas.

Su teise **gyventi** šalyje ilgiau kaip tris mėnesius susiję formalumai priklauso nuo to, ar jūsų šeimos nariai yra ES ar trečiųjų šalių piliečiai.

Šeimos nariams, kurie yra ES piliečiai, gali būti privaloma, kaip ir jums, užsiregistruoti kompetentingoje institucijoje; tokiu atveju jiems bus išduotas **registracijos pažymėjimas**. Dėl to gali būti reikalaujama pateikti tik šiuos dokumentus:

- galiojančią asmens tapatybės kortelę arba pasą;
- šeimos ryšius ar registruotą partnerystę patvirtinantį įrodymą;
- darbuotojo, kurį lydi šeimos nariai, registracijos pažymėjimą arba (jei registracijos sistemos nėra) bet kokį kitą gyvenimo priimančiojoje valstybėje narėje įrodymą;
- išlaikomiems giminaičiams, kitiems šeimos nariams ar ilgalaikių santykių partneriams – įrodymų, kad jie priklauso šioms kategorijoms.

¹⁹ Reikalavimas pateikti įvažiavimo vizą bus pateiktas remiantis Reglamentu (EB) Nr. 539/2001 arba – Jungtinėje Karalystėje ar Airijoje, kur šis reglamentas netaikomas, – nacionalinės teisės normomis.

Šeimos nariams, kurie yra trečiųjų šalių piliečiai, bus išduota „Europos Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo gyventi šalyje kortelė“. Ši leidimo gyventi šalyje kortelė galios penkerius metus arba numatomą Sąjungos piliečio gyvenimo šalyje laiką, trumpesnį negu penkeri metai. Dokumentai, kuriuos pateikti gali būti pareikalauta prieš išduodant leidimo gyventi šalyje kortelę, yra tokie patys kaip pirmiau minėtieji, išskyrus vienintelę išimtį – šeimos nariai, kurie yra trečiosios šalies piliečiai, kaip asmens tapatybės dokumentą turi pateikti galiojantį pasą. Prašymo išduoti leidimo gyventi šalyje kortelę pateikimo terminas turi būti ne mažiau kaip trys mėnesiai nuo atvykimo dienos.

20. Ar jie taip pat turi teisę nuolatos gyventi šalyje?

Jeigu jūsų šeimos nariai yra ES piliečiai, jiems taip pat bus suteikta teisė nuolatos gyventi priimančiojoje valstybėje narėje tada, kai jie bus nuolatos gyvenę šioje šalyje penkerius metus. Gavusi prašymą, priimančioji valstybė narė turėtų išduoti dokumentą, patvirtinantį nuolatinį gyvenimą šioje šalyje.

Jeigu jūsų šeimos nariai yra trečiosios šalies piliečiai, ši teisė jiems bus suteikta tuomet, kai jie bus be pertraukų teisėtai išgyvenę kartu su Jumis priimančiojoje valstybėje narėje penkerius metus. Jei ši sąlyga patenkinama, jiems išduota nuolatinio leidimo gyventi šalyje kortelė bus atnaujinama kas 10 metų.

Tam tikromis aplinkybėmis jūs ir jūsų šeimos nariai galite įgyti šį statusą anksčiau (žr. 16 klausimą).

21. Jeigu aš išsiskirsiu (taip pat jeigu bus anuliuota santuoka arba nutraukta registruota partnerystė), mirsiu arba išvyksiu į kitą šalį, ar mano šeimos nariai galės likti priimančiojoje valstybėje narėje?

Jei jūsų šeimos nariai jau yra įgiję teisę nuolatos gyventi šalyje, jie turi teisę likti priimančiojoje valstybėje narėje ir nebeprivalo įrodyti, kad atitinka kokias nors sąlygas.

Jei jūsų šeimos nariai dar nėra įgiję teisės nuolatos gyventi šalyje, jų padėtis priklausys nuo jų pilietybės.

Jeigu jie yra ES piliečiai, tuomet jie turi teisę laisvai pasirinkti, ar toliau gyventi priimančiojoje valstybėje narėje. Tačiau jie turėtų įrodyti, kad atitinka gyvenimo šalyje sąlygas pagal kurį nors iš Bendrijos teisėje numatytų variantų, t. y. kad jie yra darbuotojai, savarankiškai dirbantys asmenys, pensininkai arba ekonomiškai neaktyvūs asmenys ar šias sąlygas atitinkančio ES piliečio šeimos nariai²⁰.

Kitokia yra šeimos narių, kurie nėra kurios nors valstybės narės piliečiai, padėtis. Jiems keliamos sąlygos priklausys nuo įvairių aplinkybių:

- mirus darbuotojui migrantui, jie turi teisę pasilikti priimančiojoje valstybėje narėje, jeigu gyveno joje kaip darbuotojo šeimos nariai ne mažiau kaip vienerius metus iki jo mirties ir yra „ekonomiškai nepriklausomi“²¹ (darbuotojai ar savarankiškai dirbantys asmenys arba turintys pakankamai išteklių ir sveikatos draudimą, arba šeimos, kurią priimančiojoje valstybėje narėje jau yra sukūręs šiuos reikalavimus atitinkantis asmuo, nariai. Šitai taikoma, pvz., vaikams, kurie patys neatitinka gyvenimo šalyje sąlygų, tačiau ją atitinka likęs gyvas tėvas arba motina);
- santuokos nutraukimo (kai santuoka anuliuojama arba įvyksta skyrybos) arba registruotos partnerystės nutraukimo atveju šeimos narys, kuris yra trečiosios šalies pilietis, turi teisę likti šalyje, jeigu:
 - santuoka (arba partnerystė) truko ne trumpiau kaip trejus metus, įskaitant vienerius gyvenimo priimančiojoje valstybėje narėje metus; arba
 - sutuoktinis, kuris yra kitos šalies pilietis, yra ES piliečio vaikų globėjas; arba
 - santuokos arba partnerystės nutraukimą lėmė ypač sunkios aplinkybės, pvz., smurtas šeimoje; arba

²⁰ Jokių sąlygų nereikės tenkinti darbuotojo migranto mirties atveju, jeigu šis darbuotojas prieš mirtį valstybės narės teritorijoje nuolatos gyveno dvejus metus arba jei mirties priežastis buvo nelaimingas atsitikimas darbe ar profesinė liga, arba jei likęs gyvas sutuoktinis prarado tos valstybės narės pilietybę dėl santuokos su darbuotoju. Tokiomis aplinkybėmis šeimos nariams bus suteikta teisė nuolatos gyventi priimančiojoje valstybėje narėje.

²¹ Jokių sąlygų nereikės tenkinti, jei darbuotojas prieš mirtį nuolatos gyveno priimančiosios valstybės narės teritorijoje dvejus metus arba mirties priežastis buvo nelaimingas atsitikimas darbe ar profesinė liga, arba likęs gyvas sutuoktinis prarado tos valstybės narės pilietybę dėl santuokos su darbuotoju. Tokiomis aplinkybėmis šeimos nariams bus suteikta teisė nuolatos gyventi priimančiojoje valstybėje narėje.

- poros sutarimu sutuoktinis, kuris yra trečiosios šalies pilietis, turi teisę matytis su nepilnamečiu vaiku, jeigu teismas nusprendė, kad tokie pasimatymai turi vykti priimančiojoje valstybėje narėje tiek laiko, kiek reikės.

Jei tenkinama viena iš šių sąlygų, šeimos nariai taip pat turi įrodyti, kad jie bus „ekonomiškai nepriklausomi“ (žr. ankstesnį paaiškinimą) arba kad jie yra šeimos, kurią priimančiojoje valstybėje narėje jau yra sukūrę šį reikalavimą atitinkantis asmuo, nariai.

Jokiomis aplinkybėmis dėl darbuotojo migranto išvykimo iš priimančiosios valstybės narės arba mirties jo (jos) vaikai arba likęs gyvas tėvas arba motina, kuris (-i) yra faktinis (-ė) vaikų (kad ir kokia būtų jų pilietybė) globėjas (-a), negali prarasti teisės gyventi šalyje, jeigu vaikai gyvena priimančiojoje valstybėje narėje ir mokosi švietimo įstaigoje, kol vaikai šių mokslų nebaigė.

22. Kokių dar teisių turi mano šeimos nariai? Ar jie irgi gali dirbti priimančiojoje šalyje?

Nepriklausomai nuo pilietybės jūsų šeimos nariai turi teisę įsidarbinti priimančiojoje valstybėje narėje arba savarankiškai dirbti joje. Jeigu jie yra trečiosios šalies piliečiai, jiems nereikės gauti darbo leidimo. Jūsų šeimos nariai turi teisę į vienodą požiūrį, įskaitant socialines lengvatas.

Jūsų vaikai, kad ir kokia būtų jų pilietybė, turi teisę įgyti išsilavinimą priimančiojoje valstybėje narėje tomis pačiomis sąlygomis kaip ir jos piliečiai. Pavyzdžiui, jie turi teisę į vienodą požiūrį studijų pašalpus atžvilgiu.

2006-iejį – Europos darbuotojų
mobilumo metai

ES plėtra. Pereinamojo laikotarpio priemonės

23. Kokios yra pereinamojo laikotarpio priemonės?

Kaip jau minėta, Europos Komisija yra paskelbusi kitą vadovą, kuriame aprašomos laisvo darbuotojų iš valstybių narių, įstojusių į Europos Sąjungą 2004 m. gegužės 1 d., judėjimo pereinamojo laikotarpio priemonės²². Toliau pateikiama informacija tėra trumpa šių priemonių santrauka. Jei norite daugiau informacijos, skaitykite minėtąjį vadovą.

NB: „15 ES valstybių narių“ – tai visos valstybės narės, buvusios ES dar iki 2004 m. gegužės 1 d.

„10 ES valstybių narių“ – tai visos valstybės, tapusios ES narėmis 2004 m. gegužės 1 d.

„8 ES valstybės narės“ – tai 10 ES valstybių narių, išskyrus Malta ir Kiprą.

2004 m. gegužės 1 d. tuometinė 15 valstybių narių ES išsiplėtė – priimta dešimt naujų valstybių narių. 2003 m. Stojimo sutartyje, kuri buvo šios plėtros pagrindas, numatytos laisvo darbuotojų judėjimo pereinamojo laikotarpio priemonės. Šios pereinamojo laikotarpio priemonės taikomos aštuonių naujų valstybių narių (8 ES valstybių narių) – Čekijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos, Vengrijos, Lenkijos, Slovakijos ir Slovėnijos – piliečiams. Kiprui ir Maltai pereinamojo laikotarpio priemonės netaikomos, tik Maltai yra numatyta galimybė taikyti apsaugos sąlygą, jei jos darbo rinkoje kiltų rimtų problemų.

Remiantis pereinamojo laikotarpio priemonėmis, 15 ES valstybių narių leidžiama atidėti Bendrijos teisės aktų dėl galimybės įsidarbinti 8 ES valstybių narių piliečiams taikymą ir vietoj jo taikyti nacionalines taisykles. Faktiškai tai reiškia, kad 8 ES valstybių narių piliečiams norint įsidarbinti vienoje iš 15 ES valstybių narių gali prireikti leidimo dirbti.

8 ES valstybės narės gali taikyti tokius pačius apribojimus piliečiams tu 15 ES valstybių narių, kurios taiko apribojimus jų piliečiams.

²² Vadovą „Laisvas darbuotojų judėjimas į naujasias valstybes nares ir iš jų: kaip tai bus taikoma praktikoje?“ rasite šiuo interneto adresu:
http://ec.europa.eu/employment_social/free_movement/docs/pr.lt.pdf

2004 m. gegužės 1 d. į ES įstojusių valstybių narių, kurioms taikomos pereinamojo laikotarpio priemonės, darbuotojams turi būti teikiama pirmenybė darbuotojų iš trečiųjų šalių atžvilgiu. Jei darbuotojui suteikiamas leidimas dalyvauti darbo rinkoje, vėliau jis turi būti vertinamas taip pat kaip ir tos šalies darbuotojai.

Be to, 8 ES valstybių narių piliečiai, legaliai dirbę vienoje iš 15 ES valstybių narių įstojimo į ES dieną arba vėliau ir turėję leidimą dalyvauti tos valstybės narės darbo rinkoje ištisinį 12 mėn. ar ilgesnį laikotarpį, gali tiesiogiai (be būtinybės gauti leidimą dirbti) patekti į šios valstybės narės darbo rinką, tačiau leidimas dalyvauti kitų 15 ES valstybių narių darbo rinkose automatiškai nesuteikiamas.

24. Kiek laiko bus taikomos pereinamojo laikotarpio priemonės?

Dabartinis pereinamasis laikotarpis prasidėjo 2004 m. gegužės 1 d. ir neatšaukiamai pasibaigs 2011 m. balandžio 30 d. Pereinamasis laikotarpis yra suskirstytas į tris etapus, o kiekvieno etapo sąlygos yra skirtingos.

Pirmasis etapas

15 ES valstybių narių gali taikyti nacionalines priemones dvejus metus nuo naujųjų valstybių narių narystės ES pradžios. Tačiau jos gali priimti sprendimą liberalizuoti darbuotojų patekimą į savo darbo rinkas ir panaikinti reikalavimą gauti leidimą dirbti²³.

Antrasis etapas

Iki 2006 m. balandžio 30 d. 15 ES valstybių narių turi pranešti Komisijai, ar nori taikyti minėtus apribojimus dar trejus metus²⁴.

²³ Švedija ir Airija pereinamojo laikotarpio pirmuoju etapu nusprendė netaikyti patekimo į jų darbo rinkas apribojimų. JK taip pat nusprendė netaikyti apribojimų, bet įdiegė darbuotojų registracijos sistemą. Visos kitos 15 ES valstybių narių išlaikė darbo leidimų sistemą, kai kuriais atvejais taikomą kartu su kvotomis. Malta išdavė darbo leidimus stebėsenos tikslais. Lenkija, Slovėnija ir Vengrija nusprendė taikyti analogiškus apribojimus 15 ES valstybių narių, taikančių apribojimus, piliečiams. Visos 10 ES valstybių narių atvėrė savo darbo rinkas kitų 10 ES valstybių narių darbuotojams.

²⁴ Antruoju pereinamojo laikotarpio etapu dar keturios iš 15 ES valstybių narių nusprendė atverti savo darbo rinkas: Suomija, Graikija, Portugalija ir Ispanija (Suomija įdiegė registracijos sistemą). Kai kurios kitos šalys – Belgija, Prancūzija, Liuksemburgas ir Nyderlandai – sumažino tam tikrų sektorių ar profesijų apribojimus. Italija padidino 8 ES valstybių narių darbuotojų kvotą. Tik Lenkija ir Vengrija toliau taiko abipuses priemones.

Trečiasis etapas

Iš esmės 15 ES valstybių narių turėtų nuosekliai taikyti Bendrijos teisę praėjus 5 metams nuo naujų valstybių narių narystės pradžios. Tačiau jei jų darbo rinkos yra labai nestabilios arba yra tokio nestabilumo grėsmė, jos gali pratęsti pereinamojo laikotarpio priemonių taikymą dar dvejiems metams, apie tai pranešusios Komisijai.

EURES tinklavietėje²⁵ teikiama išsami ir nuolat atnaujinama informacija apie kiekvienos valstybės narės nustatytas taisykles kiekvienu pereinamojo laikotarpio etapu.

25. Kas įvyks po tolesnės ES plėtros – Rumunijos ir Bulgarijos įstojimo?

Numatoma, kad, Bulgarijai ir Rumunijai tapus ES narėmis, 25 ES valstybės narės galės taikyti panašias pereinamojo laikotarpio priemones.

²⁵ <http://ec.europa.eu/eures/>

2006-iejį – Europos darbuotojų
mobilumo metai

Trečiųjų šalių piliečiai

26. Kokia yra trečiųjų šalių piliečių padėtis? Ar jie taip pat turi laisvo judėjimo teisę ir teisę į vienodą požiūrį?

Šiuo atžvilgiu Bendrijos darbuotojo migranto šeimos narių padėtis yra palankesnė negu kitų trečiųjų šalių piliečių. Jie turi teisę lydėti darbuotoją į primančiąją valstybę narę ir dirbti joje, neprivalėdami gauti leidimą dirbti.

Kitais atvejais ES valstybėje narėje norintiems dirbti trečiųjų šalių piliečiams taikomi tos valstybės narės nacionaliniai įstatymai. Daugeliu atvejų jie privalo gauti leidimą dirbti.

ES su kai kuriomis trečiosiomis šalimis yra pasirašiusi susitarimus, kur yra numatytas vienodas šių šalių piliečių vertinimas darbo sąlygų atžvilgiu. Tai reiškia, kad jeigu šių šalių piliečiai gauna leidimą dalyvauti valstybės narės darbo rinkoje pagal jos nacionalines taisykles, jie turi būti vertinami taip pat kaip tos valstybės narės piliečiai.

Trečiosios šalies piliečiai, turintys leidimą įvažiuoti į vienos valstybės narės teritoriją, neturi teisės laisvai persikelti į kitą valstybę narę. Tačiau tie trečiųjų šalių piliečiai, kurie legaliai gyvena valstybės narės teritorijoje penkerius metus ir, įvykdę Direktyvoje 2003/109/EB nurodytas sąlygas, įgyja minėtoje direktyvoje nustatytą „ilgalaikio EB gyventojų statusą“, gali persikelti iš vienos valstybės narės į kitą įvykdę tam tikrus reikalavimus, tarp kurių gali būti (jei valstybė narė reikalauja) įpareigojimas atlikti tam tikras nacionalines procedūras. Apsigyvenę kitoje valstybėje narėje, jie gaus teises ir privilegijas, labai panašias į tas, kurios jiems buvo suteiktos pirmojoje valstybėje narėje.

Vis dėlto Direktyva 2003/109/EB netaikoma Airijai, Jungtinei Karalystei ir Danijai. Todėl šiose valstybėse gyvenantiems trečiųjų šalių piliečiams nesuteikiama teisė įgyti „ilgalaikio EB gyventojų statusą“, taigi jie negalės persikelti į kitą valstybę narę. Be to, valstybėse narėse, kurioms taikoma ši direktyva, „ilgalaikio EB gyventojų statusą“ įgiję trečiųjų šalių piliečiai taip pat negalės persikelti į šias tris valstybes nares²⁶.

(²⁶) Daugiau informacijos apie šiuos klausimus rasite interneto adresu:
http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/immigration/fsj_immigration_intro_en.htm.

2006-iejį – Europos darbuotojų
mobilumo metai

Socialinė apsauga

27. Ar mano teisė į socialinę apsaugą išlieka, persikėlus dirbti į kitą šalį?

Yra tam tikrų Bendrijos nuostatų, kurios saugo jus nuo dalinio arba visiško teisių į socialinę apsaugą praradimo persikėlus iš vienos valstybės narės į kitą. Išsamia šių nuostatų apžvalgą rasite Europos Komisijos paskelbtame vadove „Bendrijos socialinės apsaugos nuostatos: jūsų teisės migruojant Europos Sąjungoje“²⁷.

Taip pat svarbios papildomos senatvės pensijų sistemos. Siekdama, kad problemų, kylančių dėl tokių sistemų nepakankamo „mobilumo“, būtų mažiau, Europos Komisija priėmė pasiūlymą dėl direktyvos šiuo konkrečiu klausimu²⁸.

²⁷ Žr. šiuo interneto adresu:

http://ec.europa.eu/employment_social/publications/2005/ke6404022_lt.pdf.

²⁸ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl teisių į papildomą pensiją perkėlimo gerinimo, COM(2005) 507 galutinis, 2005 10 20, pateikiamas šiuo interneto adresu: http://ec.europa.eu/employment_social/news/2005/oct/dir_191005_lt.pdf.

2006-ieji – Europos darbuotojų
mobilumo metai

Kaip užsitikrinti savo teises

28. Ką daryti, jeigu nacionalinės valdžios institucijos arba mano darbdavys neatsižvelgia į mano, kaip darbuotojo migranto, teises?

Jeigu jaučiate, kad jūsų, kaip darbuotojo migranto, teisių nepaiso valstybės narės, kurioje dirbate, nacionalinės valdžios institucijos arba jūsų darbdavys, ypač svarbu, kad visų pirma siektumėte, jog nacionalinės valdžios institucijos ištaisytų klaidą, jeigu manote, kad jūsų atžvilgiu taikoma konkrečiai taisyklė ar konkretus sprendimas prieštarauja EB laisvo darbuotojų judėjimo taisyklėms.

Taip pat galite:

- ieškoti pagalbos naudodamiesi *SOLVIT sistema*²⁹;
- ieškoti pagalbos naudodamiesi *Kelrodžio piliečiams tarnyba*³⁰;
- pateikti skundą Europos Komisijai³¹; tačiau Komisija negalės įsikišti, jeigu jūsų problema yra susijusi su privataus darbdavio priimamais sprendimais. Be to, jei pateiksite skundą, jūsų konkrečiai bylai tai tiesioginio poveikio neturės. Todėl ypač svarbu, kad jūs siektumėte, jog nacionalinės valdžios institucijos ištaisytų klaidą;
- nusiųsti peticiją Europos Parlamentui³².

²⁹ http://europa.eu/solvit/site/index_lt.htm

³⁰ http://europa.eu/citizensrights/signpost/front_end/index_lt.htm

³¹ http://ec.europa.eu/community_law/complaints/form/index_lt.htm

³² <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=49&language=LT>

29. Koks yra Europos Bendrijų Teisingumo Teismo vaidmuo?

Europos Teisingumo Teismas yra priėmęs daugelį sprendimų dėl to, kaip turėtų būti aiškinamos Bendrijos laisvo darbuotojų judėjimo taisyklės; dauguma šių sprendimų buvo palankūs darbuotojams migrantams ir jų šeimos nariams. Jis prisidėjo prie geresnės Europos piliečių apsaugos. Todėl, kai kyla abejonių dėl Bendrijos nuostatų aprėpties, jų taikymo konkrečiais atvejais ir aiškinimo nacionalinės teisės atžvilgiu, Europos Teisingumo Teismo vaidmuo yra pagrindinis.

Todėl galima neperdedant teigti, kad jeigu ne Europos Teisingumo Teismo praktika, Bendrijos nuostatų dėl laisvo darbuotojų judėjimo teikiama apsauga būtų ne tokia veiksminga, išsami ir pakankama. Teisingumo Teismas yra Europos piliečių teisių gynėjas, įgyvendinantis jų teises keliauti ir gyventi Europoje.

30. Ar aš galiu kreiptis į Europos Teisingumo Teismą?

Kadangi Europos Teisingumo Teismo vaidmuo toks svarbus, jūs turėtumėte žinoti, ką daryti, kad Teismas dalyvautų sprendžiant jūsų bylą:

- Europos Teisingumo Teismas **individualių bylų tiesiogiai nesprenžia**. Jo sprendimų priėmimo sritis yra susijusių Bendrijos nuostatų aiškinimas, atsižvelgiant į šią konkrečią bylą. Tačiau šis aiškinimas yra privalomas visoms susijusioms šalims (valstybių narių teismams, nacionalinėms institucijoms ir asmenims), taigi turi lemiamos reikšmės galutiniam jūsų bylos sprendimui.
- Vadinasi, tiesiogiai kreiptis į Europos Teisingumo Teismą jūs negalite. Turite **pasinaudoti visomis teisinėmis procedūromis ir apeliacijomis, kurios yra jums prieinamos pagal nacionalinės teisės nuostatas**.
- Kilus abejonei, jūsų bylą svarstantis valstybės narės teismas gali Teisingumo Teismui nusiųsti klausimą, kaip turėtų būti aiškinama tam tikra Bendrijos laisvo darbuotojų judėjimo taisyklė, jeigu nuo šio aiškinimo priklauso jūsų bylos sprendimas. Tai vadinamasis „prašymas priimti prejudicinį sprendimą“. Tokio prejudicinio sprendimo gali paprašyti bet kuris jūsų bylą svarstantis, netgi pirmosios instancijos, valstybės narės teismas. Jeigu valstybės narės teismo sprendimo apskūsti nebeįmanoma, šis teismas turi kreiptis su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

Todėl jūs visada turite galimybę pasiūlyti jūsų bylos teisėjui kreiptis į Europos Teisingumo Teismą, žinoma, išskyrus visiškai aiškius atvejus, kai toks sprendimas nėra būtinas.

- Galiausiai yra dar viena galimybė: bylą Europos Teisingumo Teismui gali perduoti Europos Komisija, jei ji mano, kad šalies įstatymai ir kiti teisės aktai neatitinka europinių taisyklių („EB teisės aktų pažeidimo nagrinėjimo procedūra“). Tačiau tokia procedūra užims daug laiko ir neturės tiesioginio poveikio jūsų konkrečiai bylai.

2006-ieji – Europos darbuotojų
mobilumo metai

Informacijos šaltiniai

Dokumentai

- Komisijos komunikatas „Laisvas darbuotojų judėjimas: kaip maksimaliai išnaudoti jo teikiamą naudą ir galimybes“, COM(2002) 694 galutinis, 2002 12 11
http://ec.europa.eu/employment_social/free_movement/docs_en.htm
- Vadovas „Laisvas darbuotojų judėjimas į naujasias valstybes nares ir iš jų: kaip tai bus taikoma praktikoje?“
http://ec.europa.eu/employment_social/free_movement/pr_lt.pdf
- Vadovas „Bendrijos socialinės apsaugos nuostatos: jūsų teisės migruojant Europos Sąjungoje“
http://ec.europa.eu/employment_social/publications/2005/ke6404022_lt.pdf

Naudingos interneto nuorodos

- Laisvas darbuotojų judėjimas ES
http://ec.europa.eu/employment_social/free_movement/index_en.htm
- Laisvas asmenų judėjimas ES
http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/citizenship/movement/fsj_citizenship_movement_en.htm ir
http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/citizenship/fsj_citizenship_intro_en.htm
- Laisvė teikti paslaugas ir įsisteigimo laisvė
http://ec.europa.eu/internal_market/services/index_en.htm
- Diplomų ir kvalifikacijų pripažinimas
http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/index_en.htm
- Teisė į socialinę apsaugą
http://ec.europa.eu/employment_social/social_security_schemes/index_en.htm
- Papildomos pensijų sistemos
http://ec.europa.eu/employment_social/social_protection/pensions_en.htm#forum

- EURES (Europos darbo mobilumo portalas)
<http://ec.europa.eu/eures/>
- EUROPASS
<http://europass.cedefop.europa.eu/>
- Komandiruotieji darbuotojai
http://ec.europa.eu/employment_social/labour_law/postingofworkers_en.htm
- Imigracija
http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/immigration/fsj_immigration_intro_en.htm
- Studentai
http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_lt.html
- Europos darbuotojų judumo metai
http://ec.europa.eu/employment_social/workersmobility_2006/index.cfm?language=LT
- SOLVIT:
<http://ec.europa.eu/solvit/>
- Kelrodžio piliečiams tarnyba
http://ec.europa.eu/citizensrights/signpost/front_end/
- EB teisės aktai
<http://eur-lex.europa.eu/>
- Europos Teisingumo Teismas
<http://curia.europa.eu/lt/index.htm>
- Bendroji informacija apie ES
<http://europa.eu/>
- „Jūsų Europa“ („Your Europe“)
<http://ec.europa.eu/youreurope/>
- Tarnyba „Europe Direct“
http://ec.europa.eu/europedirect/index_lt.htm

Europos Komisija

**Norite dirbti kitoje ES valstybėje narėje?
Sužinokite savo teises!**

Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras

2007 – 40 p. – 14,8 x 21 cm

ISBN 92-79-01890-6

Kaip įsigyti ES leidinių?

Parduodamų Leidinių biuro leidinių galima rasti *EU Bookshop* adresu:
<http://bookshop.europa.eu/>. Ten galima pateikti užsakymą pasirinktam pardavimo biurui.

Norėdami gauti mūsų pardavimo biurų visame pasaulyje sąrašą, kreipkitės faksu
(352) 2929 42758.

Leidinių biuras
Publications.europa.eu

ISBN 92-74-01890-6

9 789274 018906